

FIDELITATEA MEMORIEI COLECTIVE

1. Floare de Colți

Destinul nu este întâmplător, noi ni-l alegem.

Gândul acesta, venit instantaneu, mi se învârtea în minte, parcă o dată cu roțile mașinii al cărei motor sfârâia ușurel, împletind parcă, sub ea, kilometru după kilometru, drumul ce șerpuia când domol, când aprig. Volanul se rotea singur, ușor, după cum mașina se ascundea sau se unduia, urmând traseul urcușurilor și coborâșurilor, pe lângă dealurile ce se apropiau unul de altul, dându-și parcă mâna peste firisorul de apă ce se încăpățâna să le despartă.. Ieșisem din șoseaua națională, trecusem podul peste apa Buzăului, la Pătărlagele, îndreptându-mă spre Sibiciu, apoi spre Valea Sibiciului, sat înșirat pe lângă apă și înghesuit între dealurile care păreau că sunt gata oricând să se prăbușească peste gardurile, peste zidurile și peste casele lui ca niște fortărețe de piatră. Acum mașina tocmai făcea ultimele zăcnituri să iasă din gâtuiala drumului îngust, străjuit de pereți de piatră.

O privire aruncată spre una din casele acoperite cu șindrilă, de dincolo de pâraul ce se apropia, se îndrepta sau se îmbrățișa cu șoseaua, îmi răscolea amintiri. „Cine știe ce s-o mai fi făcut cu ea în atâta amar de ani!“ Aș fi vrut s-o văd pe prispa casei ca atunci, când îmi făcea cu mâna la despărțire... O mână grăbită, tânără, se înălța și acum să culeagă de pe culme niște scutece de copil, apoi dispăru după curba străjuită de mesteceni cocoțați pe muntele abrupt, o dată cu gândul: „Nu poate fi ea, timpul nu s-a oprit în loc, probabil o avea nepoți...“

Iată-mă ajuns în viteză pe podul de peste pâraul ce desparte cele două localități, o construcție ingenioasă ce ocolea săpând mult în munte, apoi, brusc, se arunca pe celălalt mal. O privire strecurată mai mult cu coada ochiului spre coasta muntelui în sus fixă Măslinul – așa-l știam eu și așa-l știa lumea de când e ea, dar nimeni nu reușise să ajungă până acolo să vadă dacă chiar e măslin, sau dacă e alt pom, ce pom e, de stă spânzurat, singur, cu rădăcinile încârligate după pietre, cu trunchiul strâmb de atâtea vremuri, agățat, îndârjit, numai el știe cum, de cutele stâncilor. Încercaseră mulți să ajungă până acolo, dar tot atât de mulți se lăsaseră păgubași, pentru că, nu se știa de ce, o mână nevăzută desprindea câte un bolovan, care, fie că-i descuraja trecându-le pe lângă urechi, fie că se rostogolea odată cu ei, ajungând în pâraul ce trecea nepăsător. Acum era doar un firisor de apă pe care-l săreai cu piciorul, dar cu câteva zile în urmă, se umflase până să treacă peste pod, amenințându-l cu îmbrățișarea și cu rostogolirea. Momentul îmi adusesese pe banda memoriei într-o fracțiune de secundă câteva detalii dintr-o întâmplare ce credeam că rămăsese ascunsă, uitată în străfunduri. Copil fiind, coboram iarna, noaptea, împreună cu tata, mai mult bâjbâind, cu geamantanul greu, de scândură, în spate, grăbiți să ajungem la gară, după vacanța de iarnă. „E necaz mare! N-avem pe unde trece. Puntea a luat-o apa, pietre nu sunt, gheața e prea subțire. Înapoi nu ne mai putem întoarce.

Să ocolim, nu putem, pe unde am lua-o, tot trebuie să trecem prin vad, mai încolo e prăpastie. Ce facem?“ Întreba mai mult pentru el, căci, între timp, găsise și soluția. Fără alte vorbe, se așeză pe geamantan și începu să-și descalțe bocancii și ciorapii de lână, îi legă după umăr cu șireturile, apoi, cu geamantanul într-o mână, îmi poruncește scurt: „Suie-te în cărca mea și ține-te cu mâinile după gâtul meu. Când ajungem dincolo, mă șterg repede, apoi mărim pasul să se încălzească picioarele. N-avem timp. Scăpăm trenul. Mai avem 10 km până la gară.“ Fiorul picioarelor goale ale tatălui trecând cu mine în spate prin apa cu sloiuri mă îngheață și acum.

Nu s-a derulat bine scena aceasta pe care o vedeam cu ochii minții ori de câte ori treceam cu mașina să mă duc la ai mei, cam o dată pe lună, la Muscel, că, după cotitură, mi se și deschise în față intrarea în comună, mai mult un sat cu casele înghesuite de o parte și de alta celor două pâraie care se întâlneau chiar în centrul lui. Locuitorii sunt ingenioși, asta o vezi la intrare, unde te întâmpină o „stemă“ originală: un postament de piatră, pe care tronează un bolovan mare, rotund, străjuit de trei stânci în miniatură, totul pe un fundal de brad verde. În dreapta, pâraul ce coboară zgomotos printre bolovanii lui șlefuiți de atâta rostogolit, de parcă ar fi târât cu el oștiri întregi înecate, cu soldați cărora nu li se văd decât capetele rotunde, mai mici sau mai mari, de bolovani șlefuiți.

Pe stânga, cocoțat pe un povârniș deasupra școlii, crescut parcă de când îi lumea, din poiana în mijlocul căreia se afla, frate geamăn cu casele dimprejur acoperite cu șindrilă, Muzeul Chihlimbarului îmi făcea cu ochiul de fiecare dată când treceam, dar mereu amânam: „Ce să fie? Niște bucăți de chihlimbar, unele șlefuite, altele bolovan curat.“ Comandasem, cu mult timp în urmă, la un meșter, un șirag de mărgel; auzisem că se încercase chiar o spargere, hoții au fost repede prinși, pietrele aduse înapoi...Acum însă, nu știu din ce motiv, poate că văzusem un Jeep cu număr de corp diplomatic staționând în dreptul clădirii și câțiva inși tocmai coborând treptele de la etaj, am apăsat brusc pe frână, spre mirarea soției. „Mergem la muzeu“ am zis eu sec, în timp ce trăgeam cu putere frâna de mână. Afară din mașină, în plină vară, o boare curgea o dată cu pâraul, coborând dinspre munte, făcând să se unduiască mestecenii agățați pe coastele dimprejur, vestindu-și unul altuia întâmplarea sosirii mele. Vestea trecu din creangă în creangă, dincolo de râu, spre Vârful Goșii, ce-și trimisese până în albie un pinten zdrelit și tocit de apa, de multe ori involburată, ce povestea muntelui dezgolit despre patimile sale în perpetua rostogolire zgomotoasă spre apa Buzăului, iar împreună spre Istrul cel vechi și să se înece apoi, pentru eternitate, odată cu legendele de aici, în Pontul Euxin cel Mare.

Tocmai pătrundeam pe poarta muzeului, când spre noi străbăteau dinspre treptele de lemn masiv, mascate de câțiva brazi, glasuri într-o română aproximativă, comentând însuflețit ce văzuseră, iar de la balcon răsuna vorbă curată, românească, îmbietoare: „Vă mai așteptăm pe la noi! Dacă ați putea chiar

azi, fiindcă vremea e bună, tot ați venit până aici, să mergeți și la vestigiile rupestre de la Aluniș, sunt doar câțiva km și e asfalt, n-o să regretați!“ „O.K.“, am mai auzit dinspre mașină, care a început a găfâi în sus, semn că englezii luaseră drept bună informația. „Poftiți, poftiți la noi, de când vă așteptam, ne-ați uitat de când v-ați stabilit în Bărăgan!“ , mi se adresează cu un ușor reproș Doamna care tocmai primise englezii. Am privit-o cu oarecare curiozitate, o știam acolo de când s-a înființat muzeul, nu părea deloc schimbată, la fel de calmă, la fel de plăcută, mereu dispusă să explice cu răbdare. „Cine știe de câte mii de ori a explicat cu aceeași răbdare, și câtor oameni, călători, turiști din toate colțurile lumii, povestea fiecărei pietre!“ , mă gândeam, îndreptându-mă spre poartă.

Intrăm în muzeul cochet, o bijuterie arhitectonică ce ascunde alte bijuterii, iar între ele Doamna elegantă și amabilă. Tot ceea ce mi se înfățișa înaintea ochilor întrecea orice închipuire. Mi-a produs un șoc pe care-l mai simțisem în Muzeul de Artă Rusă din Leningrad, în fața tabloului **Naufragiul** lui Aivazovski, când, pur și simplu, mi s-a tăiat răsuflarea, crezând că valul acela uriaș de pe peretele din față chiar se rostogolea peste mine, urmând să mă înghită în clipa următoare. Aici am simțit altceva ce mă trimitea cu mii de ani în urmă într-o altă eră, cu copaci din care se scurgea o rășină ce ajungea până la noi, în mai bine de 160 de nuanțe, cu chihlimbar auriu, de culoarea coniacului, până la verde închis spre negru. Privirile se fixau fascinate, când pe o piatră, când pe alta, când pe o schemă sau pe o hartă, în timp ce glasul neobosit al Doamnei curgea domol. Ajungând în dreptul unor obiecte din neolitic, îmi deșira cu același glas liniștit o poveste pe care n-o mai auzisem, dar care mă intriga: „Teritoriul comunei Colți este locul vechii Colhide, unde au venit argonauții greci în frunte cu Iason, cu Ulise, cu Orfeu, după faimoasa lână de aur“. „Ce să caute argonauții aici?“ , îmi șopteam eu neîncrezător. Citisem de multe ori legenda, o fixasem, ca toți ceilalți, în Caucaz. Ghicindu-mi parcă gândurile, Doamna îmi aduce o carte groasă, o deschide undeva pe la mijloc, îmi arată un titlu: „Uitați, scrie și aici, Colhida nu e alta decât Colchis, adică Colții noștri. Este un nume dat după stâncile de piatră pe care le știți, de către faimoșii pelasgi, dar grecii nu-l pronunțau pe < ț >, ci îl înmuiau, și așa a apărut Colhis în toate izvoarele grecești, după cum demonstrează Nicolae Densușianu în cartea sa **Dacia preistorică, o Biblie**, poporului român“. Eram, întrucâtva, pasionat de istorie, știam de acest istoric din care mai citisem câte ceva, dar ce-auzeam acum depășea orice informație.

Prima reacție a mea a fost, desigur, de nedumerire și de neîncredere. Aș fi vrut s-o întreb multe. „Îmi pare rău că nu v-o pot împrumuta, îmi spuse, bănuind că aș fi vrut-o, cred că se mai găsește pe la vreun anticariat, am auzit că a apărut o ediție nouă, merita, după 100 de ani de uitare, dar vă rog să mă scuzați, tocmai a sosit un autocar cu turiști. Dacă puteți, coborâți mâine la festivalul nostru „Floare de Colți“, va fi multă lume în poiană, vă întâlniți și cu soțul meu, profesor de istorie.

N-am să mai povestesc prin ce-am trecut în noaptea aceea. Trupul meu parcă era traversat de milioane de furnici, timpul parcă se lungea cât o veșnicie, iar gândurile călătoreau nestingerite cu câteva mii de ani înapoi, se plimbau prin Grecia, ajungeau pe Acropole, înfruntau furtunile și primejdiile de pe mare, ajungeau aici în Colhida, apoi fugeau cu Lâna de aur, cu Iason, cu Medeea și cu ceilalți pe Istru în sus, spre Adria. Alteori, gândurile se înghesuiau toate a neîncredere, simple fabulații,

îmi ziceam, ca multe altele. Dovezile?

Am coborât a doua zi, m-am strecurat printre oamenii aceștia, acum străini mie, pe care-i priveam cu ochiul unui turist la fel de străin, ca pe niște urmași ai pelasgilor, ai grecilor, ai dacilor, ai romanilor și ai mai câtor cine știe câte neamuri ale pământului s-au frământat în trecerea lor pe aici, lăsând cu toții urme pe care noi să le scoatem din adâncuri, să le citim așa cum citesc eu acum pe chipurile lor bălane și vesele, chipuri de munteni nearși de soarele câmpiei. Le priveam trupurile lor drepte ca brazii printre care se strecurau, neînconvoiate de apăsările vremurilor, mersul ușor săltat, urmând mereu meandrele, urcușurile și coborâșurile pământului lor trepădat de cine știe câte generații pierdute...

Mă frământa și gândul că trebuie să ajung cât de repede la această carte, cu teama că nu voi mai găsi-o. Dacă eu n-o găsesc și n-o citesc, care dintre cei de aici, veseli, cu sticla de bere în mână, o va face? S-au pierdut mereu multe, au rămas tare puține... Intelectuali, aici sunt puțini, și preocupați de existența lor aspră, cei care au plecat s-au risipit care încotro în toate colțurile țării sau ale lumii, să-și câștige bruma lor de existență. Mai arde cuiva acum să se gândească la Colchida, la argonauții care au trecut și pe la Colți? Dar dacă legenda are un sâmbure de adevăr care trebuie scos la iveală? Să lăsăm totul să se înece în uitare, vorba cronicarului, îmi șopteam eu cu un sentiment de îndârjire, dar și de amărăciune.

Nu sunt un om de știință în sensul adevărat al cuvântului. Nu sunt istoric, privesc istoria ca o pasiune secundară – preocupările mele, literatura. Nu sunt cunoscător al limbilor moarte, greaca și latina, dar am învățat și știu să citesc și să scriu românește. Nu pot fi răpit de entuziasmul tinereții, dar nici de scepticismul maturității. Încerc să citesc aceste capitole din cartea de căpătâi **Dacia preistorică** având un ochi lucid și o minte rece, dar din perspectiva trăitorului acestor locuri. Și mai am o armă: sunt bun cunoscător al toponimiei locurilor. Mereu mi-am pus întrebări de tipul acesta: „De unde vine numele satului nostru? De unde vine numele dealului? De ce se cheamă platoul acesta așa? Am cercetat în stânga, în dreapta, am deschis dicționare, cărți, dar toate informațiile rămăneau stocate în mintea mea, ca într-un calculator. Bâjbâiam. Nu se lega nimic. Până a apărut această **Biblie**“.

Nu pot da răspunsuri absolute, dar evitând cu grijă unele speculații, multe lucruri se leagă. Poate alții vor veni după noi și vor avea alte și alte informații, până când vom avea certitudini, până când, poate, pe baza dovezilor de netăgăduit, mitul Colhidei Caucazului va fi înlocuit, în conștiința umanității, cu mitul Colhidei Carpaților.

Trebuie cineva să scoată la lumină, pentru publicul larg, și să-i explice punctele de vedere și argumentele teoriei lui Densușianu. Trebuie, mai întâi de toate, să ne lepădăm de acel scepticism specific românesc și să ne redescoperim pe noi și valorile noastre. Am fost cu câțiva ani în urmă într-o călătorie în Grecia. Plecasem înarmat cu atâtea legende și-mi imaginasem că o să găsesc acolo numai zei, dar am găsit morminte și pietre. Speram să mă întâlnesc cu Socrate sau cu Hercule, cu Alexandru Macedon, cu Zeus sau cu Afrodita. Deziluzie: numai ruine și o căldură... în care nici zeii lor nu puteau rezista. Am descoperit altceva: sub fiecare piatră, ghidul lor descoperea câte un zeu, pentru noi, turiștii. De ce n-am proceda și noi la fel? De ce noi nu ne-am redescoperi strămoșii? De ce nu ne-am rechema zeii cei de demult? „Pietrele dacilor vorbesc“, citeam

un nume inspirat de carte scrisă de un român. De ce n-ar vorbi și locurile noastre? De ce n-am căuta pietrele? Știm să le ascultăm glasul?

Am stat mult în cumpănă gândindu-mă: cum să procedez? Voi aduce la iveală și voi explica pentru cititor teoria savantului nostru care cunoștea la perfecție greaca veche și latina, două limbi indispensabile unui cercetător. Bibliografia folosită de el este imensă, citită și tradusă din original, cuprinzând mai toate numele sonore ale antichității, pe care le citează, le explică, din care traduce în subsolul paginii: Strabo, Hesiod, Homer, Plinius, Apollonius Rhodius, Valerius Flacus, Ovidius, Apollodor, Herodot, Plutarh, Procopius, Pindar, Orpheus, Ptolemeu, Titus Livius, Dio Casius, Stephanos Bizantinos, Jardanes etc., dar și pe cei mai „noi”: Cantemir, Saulescu, Vaillant, Iorgulescu, Ionescu, Pauly Wissowa etc. Și mai e ceva, extrem de important, ce conferă greutate și credibilitate opiniilor lui Densușianu: pleacă de la sursele istorice pe care le descifrează cu seriozitatea și meticulozitatea cercetătorului și ajunge la teorie. Nimic nu este preconcept. Sursele sunt citate cu rigoare, pot fi oricând verificate.

Voi fi doar un intermediar între savant și cititor. Nu voi interveni decât pentru a explica, iar punctele mele de vedere și informațiile referitoare la toponime le voi nota cu litere cursive. Legenda, repovestită cât mai fidel de mine, este scrisă cu alte caractere. Trebuie să scoatem din somnolența românității această mentalitate de resemnați, ca să ne privim cu alți ochi, altfel de cum ne privim acum. Nu este cazul să facem umbră pământului stând pe margine și așteptând să se întâmple ceva. Destinul nu caută numai individul, ci și colectivitatea, dar numai pe cea care are conștiință proprie...

2. Pe urmele destinului...

Să începem, urmărindu-l îndeaproape pe Nicolae Densușianu.

O primă legendă grecească spune că Athamas, un rege pelasg din Theba Beoției, ținuse mai întâi în căsătorie pe Ino, fiica lui Cadm. Din ordinul oracolului, regele o repudiază pe Ino, apoi se căsătorește cu Nephele, având cu ea un fiu pe nume Phrixus și o fiică pe nume Helle. Între timp, Nephele moare, iar Ino ajunge din nou soția lui Athamas și începe să persecute pe copiii vitregi. Întâmplându-se în Beoția secetă și foamete mare, Ino își sfătuiește soțul să consulte oracolul din Delphi. Pe ascuns, se înțelege cu oracolul, care să-i sugereze regelui că Beoția nu va scăpa de calamitate până nu va sacrifica pe unul dintre copii. Athamas cheamă de la câmp pe fiul său Phrixus și să ia cu el și berbecul cel mai frumos din turmă. Berbecul începe să vorbească și descoperă celor doi frați planurile mamei lor vitrege și îi îndeamnă să încalce pe dansul, ca să le scape viața din pericol.

*Aici trebuie făcută o paranteză: este posibil ca motivul berbecului năzdrăvan care descoperă planurile complotiștilor să se păstreze ca motiv literar și în celebra **Mioriță**, cu variante pe tot teritoriul țării? Să fie un motiv literar comun celor două spiritualități, română și greacă? Dacă-i așa, înseamnă că are o origine comună. Pelasgii, migrând spre sud, au luat cu ei și mitul oii care vorbește (mioara năzdrăvană)?*

Altă variantă a legendei spune că regele Athamas, silit de lucrătorii câmpului care sufereau de secetă, îl duce pe Phrixus la altar, spre sacrificare, însă Nephele trimite un

berbec cu lâna de aur, pe care-l primise de la Mercur, ca să-i salveze copiii transportându-i prin aer, peste pământ și mare până în ținutul Colchis. Helle, fata, sora lui Phrixus, cade în mare la strămtorea dintre Europa și Asia, care va primi numele Hellespont. Phrixus ajunge în ținutul Colchilor. Aici, în semn de mulțumire pentru salvarea sa, sacrifică berbecul lui Joe Phyxios, iar pielea o dăruiește regelui Aiete, din țara numită Aia, care o țintuiește în Colchis pe un stejar din pădurea consacrată zeului Marte, și unde era păzită de un balaur neadormit.

Este cazul să facem o nouă oprire pentru a observa un toponim. Există, într-adevăr, Dealul (Platoul) Martirilor, situat (întâmplător?) între vestigiile rupestre de la Aluniș și Nucu, iar în sud se găsește Pădurea Samarului, cu lacul cu același nume, căruia localnicii îi mai zic Lacul fără Fund. O legendă locală spune că acolo trăia, pe fundul lacului, un balaur și nici o viețuitoare nu se adapă din el de teamă să nu fie trasă în adâncuri. De observat este că localnicii au păstrat în memoria colectivă numele platoului. Numele pare un neologism, dar ce să caute un neologism într-o regiune sălbatică, puțin locuită? De ce martiri? Mai degrabă, toponimul este o reminescentă păstrată de Zeul Marte, în numele căruia a fost jertfit berbecul. Trecerea de la nume la toponim este ușor de făcut. Fapt pe care Densușianu nu-l știa și-l semnălăm noi.

Legenda spune mai departe că peste Iolcus (zona din sud-vest a Thesaliei) domnea regele Pelias, care-l înlăturase de la domnie pe fratele său vitreg Eson. Ca să scape de fiul acestuia, Iason, Pelias îl trimite să-i aducă lâna cea sfântă de aur din pădurea cea umbroasă a zeului Marte din Colchis.

Iason se adresează celebrilor eroi ai epocii sale ca să-l însoțească în această călătorie (expediție): Hercule, Castor, Pollux, Theseu, Anceu, Leit, Orpheu, Zete și Calais, fiii lui Boreas, din regiunea geților, în total 54 la număr. Cei mai mulți erau originari din Beoția. Înainte de plecare, eroii argonauți depun jurământul de credință față de Iason, care invocă divinitatea Istrului (Oceanos), adică a Dunării și a Pontului.

O altă observație este de făcut și aici: dacă argonauții s-ar fi îndreptat spre Colchida Caucazului, n-ar fi trebuit ca ei să jure pe apele (Istrului) Dunării. E logic, nu?

Această legendă se referă la o țară miraculoasă, superioară în civilizație ținutului de unde plecau argonauții. Locuitorii regiunii peste care domnea faimosul Aiete se bucurau de o excelentă bunăstare economică, pastorală și agricolă, precum și de avuții enorme, metalice, conform geografului Strabon. Avuțiile de aur ale regelui Aiete ce domnea și peste Colchis au fost fabuloase în toată antichitatea. Și Plinius amintește de carele de aur ale acestui rege, de grinzile, de coloanele și stâlpii de argint ai palatului său. Legenda mai spune că în camerele sale de aur erau închise razele soarelui.

Comentariu: dezbrăcând palatele lui Aiete de aurul legendelor, trebuie să mai evidențiem un fapt concret. La intrarea în Pădurea Samarului, ce dă în platoul Martirilor, pe locul numit Podul Samarului se găsește o fântâniță (unică în zonă) cu apă acră. Asta nu-i ceva deosebit. Ciudat este că deasupra ei se găsește un fel de stâncă formată din pietricele sudate parcă unele de altele, de culoare ruginie, unică, deosebită de culoarea marnii din care sunt alcătuite rocile dealurilor din jur. Eu am presupus c-ar fi minereu de fier. Dar de ce numai pe izvorul acela, pe o lungime numai de 25-30 de metri? Mai mult, un

inginer metalurgist, trecând pe acolo, a exclamat: vezi-ți, domnule, de treabă, nu vezi că-i zgură de minereu topit? Dintr-o dată, gândul m-a dus și la numele dealului din față: Dealul Vătraului. Ce legătură să aibă numele acestui deal ce străjuiește satul Muscel (despre care vom mai vorbi) cu un vătrai (instrument de scormonit în foc). Are, de două ori: și instrument de scormonit în foc, dar și... vatră de cuptor (primitiv) pentru topit metale, cum îmi sugera același inginer.

Să mergem mai departe cu legenda. Argonauții, sosiți în capitala lui Aiete, rămaseră uimiți când văzură pe acest rege preumblându-se pe malul râului într-un car de aur, iar el strălucea ca un soare, căci hainele sale revărsau lumină.

Comentariu: ar trebui să coroborăm legenda despre fabuloasele bogății ale regelui și ale orașului său, cu una din partea locului. În spatele satului Scăieni (apropiat zonei în discuție) este un deal, cel al Tocitorilor. Legenda spune că aici erau ținute secret, îngropate în munte, tocitorile cu aur, ale unui rege mare, de demult.

Chiar antichitatea grecească evidențiază faptul că expediția Argonauților nu s-a făcut în părțile de răsărit ale Mării Negre, adică în Caucazul asiatic. După vechile legende, mama regelui Aiete era fiica lui Oceanos, zeul Istrului (Dunării). Însuși regele Aiete ia în custodie pe Idyia, fiica lui Oceanos (conform lui Hesiod), iar splendida sa reședință se află tot pe lângă Istru (Oceanos). Tot Hesiod afirmă că Phrixus fuge de persecuțiile mamei sale în Scythia.

Într-un poem epic al lui Valerius Flacus, teatrul evenimentelor din legenda argonautică se află în Scythia europeană. Aiete apare aici ca un rege al Scythiei, iar regatul său se află sub Ursă cea Mare, pe care vechile geografii o atribuie geților. Locuitorii, desigur, se numeau aieni.

Din nou, dacă ne sunt îngăduite, câteva comentarii:

Oare întâmplător dealul situat între Dealul Tocitorilor și Platoul Martirilor se numește Vârful (Dealul) Hoților? Nu cumva este Dealul Goților, mult mai plauzibil, iar etimologia populară face feste? Să mai observăm că spre nord se găsește lacul Gateș, iar la sud, Podul Goșii, Malul Goșii, Vârful Goșii... Această rădăcină comună a toponimelor dă de gândit... De la geți? De la goți?

Încă ceva: regiunea geografică peste care domnește regele Aiete poartă numele, la autorii vechi, de Aia, însemnând în limba pelasgilor „țaran“. Nu știu cât de ciudat pare acum faptul că o reminiscență colectivă se găsește în graiul colțenilor. Știți cum își răspund când sunt strigați de departe, peste văi și dealuri? „Aua“ sau „Aia“, adică om de-al locului, adică băștinaș („eu sunt...“). Să fi fost un semn de recunoaștere, de identifi care păstrat în subconștientul colectiv?

Ovidius, poetul exilat la Tomis, amintește că poporul cel marțial al Colchilor locuia în partea de nord a Dunării de Jos: „Apele Istrului de abia mai pot să formeze o barieră între mare și lasigi, Colchi, hoardele Meteree și Geți“. Și Ștefan Bizantinul, mai târziu, amintește că zona Colchis era un ținut al țării Aia. Așadar, Colchii poetului Ovidius erau identici cu Colchis din legendele argonauților.

Câteva precizări privind denumirea orografică Colți. Să nu uităm că regiunea fusese locuită de triburi pelasge. În limba lor, Colți însemna „vârfuri de stânci ascuțite și proeminente“. Aceste stânci sunt desenate și în cartea lui Densușianu, dar azi, oricine face o călătorie în această splendidă zonă geografică a Buzăului, le poate admira. Același înțeles l-a avut termenul și

în timpurile preistorice, denumirea Colchis care apare în legenda Argonauților. Diferența era că pelasgii pronunțau ca acum, aveau sunetul „ț“, iar grecii nu-l aveau, de aceea îl înmuiau, pronunțând Colchis. Autorul alexandrin Apollonius Rhodius afirmă că tribul războinic al colchilor se găsea în Caucazul de lângă Istru (Dunăre), în părțile de nord ale Traciei.

Și Ovidiu dă o informație extrem de prețioasă. Lângă triburile Colchilor se mai afla un trib războinic, numit Meterea turba. Numele lor este păstrat în toponimul Mățara, sat mic, izolat, aparținător comunei Colți, ai cărui locuitori își zic mățarani, despre care amintește și Nicolae Densușianu în cartea sa.

Plinius amintește și el de triburile din munți, Mosci (Moșinoși sau Mossinoeci), stabiliți în zona superioară a Buzăului (adică tot zona Colchilor). În epoca modernă, zona Colchilor a fost locuită de cete de moșneni – vechi familii nobile, autohtone, care mai păstrează și azi instituția devălmășiei daco-gețe, cu privire la proprietatea rămasă de la strămoși. Ori, pornind pe filiera Moscheni- Moșinoși- Mossinoeci- Moșneni, până la Musceleni, se ajunge la toponimul Muscel, sat aflat la mijloc pe linia imaginară dintre Mățara și Colți. Despre celălalt toponim al satului, Cărămănești, este o altă istorie, la fel de captivantă. Ne putem întreba dacă este o pură întâmplare faptul că mai sunt în zona respectivă, la 10-15 km distanță, încă vreo câteva sate cu nume asemănătoare, Muscelul Țigan și Valea Muscelului.

Această zonă montană a Colchilor (din ținutul Buzăului) a avut o deosebită importanță economică și strategică din toate timpurile; în trecut făcea legătura între Gurile Dunării (orașele comerciale din Sciția Mică-Dobrogea) cu părțile interioare ale Transilvaniei (turme, cereale, vinuri, metale).

Să reluăm, o dată cu Nicolae Densușianu, captivanta legendă a argonauților. Aceștia au urcat pe valea râului Phasis. Phrixus, sosind la Colchis, sacrifică berbecul cel miraculos lui Zeus Phyxios (Phuxios) – adică „Zeului protectorul fugii“. (În grecește, „phuxios“ înseamnă „fugă“). Pielea o dăruiește regelui Aiete, care o ținut în templul său din pădurea consacrată zeului Marte.

Fără să vrem, ajungem din nou la toponimul Martire – platou situat la nord, la câțiva km de Muscel și Mățara, în triunghi cu Colți. Ajungem astfel din nou la acest zeu protector al „fugii“ – în limba pelasgilor Phyxios. În grecește, nu putea fi decât Buxios, căci grecii adeseori schimbau pe Ph în B, care, prin

larna la periferie

evoluție, a dat Buzios – mai târziu Buzăul (râu și oraș). De fapt, această rădăcină (Buz) o mai păstrează și toponimul Bozioru – comună situată pe versantul dinspre răsărit al ținutului Colților.

Istoricul Procopius afirmă că orașul Phasis se afla la punctul unde râul Phasis (Buzău) ieșea din strâmtorile munților și că avea afluent râul Saranges (Siretul de azi). Unite într-o albie comună, în cursul inferior, se vărsau în Dunăre. Datorită faptului că Siretul cel domol, la confluența cu Buzăul, își schimbă direcția sud-vestică și curge spre răsărit, pe albia naturală a Buzăului, acesta a fost considerat în antichitate afluent.

Capitala regelui Aiete este identificată de același Apollonius Rhodius la gurile râului Phasis (Phixios, Phyxios) – Buzău. Poemele orfice o descriu ca pe o cetate splendidă, cu împrejurimi înalte de nouă stânjeni, înconjurată de șapte ziduri circulare, cu crenele și trei porți de aramă. Deasupra trona zeița Diana (Artemis).

Iason, împreună cu câțiva eroi, pătrunde în orașul lui Aiete (azi localitatea Tirighina – Țiglina) și îi cere lâna de aur. Aiete i-o promite dacă Iason va îndeplini mai multe porunci. Mai întâi, trebuia să are cu un plug de oțel, făurit de Vulcan, tras de doi tauri renumiți pentru sălbăticia lor, căci aveau unghiile de aramă și suflau foc pe nări. Aiete însuși i-a pus la jug și a tras câteva brazde drepte, înalte de un stângen (o explicație la șanțul uriaș de azi dintre Șerbești și Tulucești, considerată o prelungire a brazdei lui Novac). Iason, cu ajutorul Medeei, reușește să supună taurii la jug și ară patru iugăre din câmpul numit al lui Marte.

O observație interesantă: populația din zona montană a Buzăului practica agricultura, mai precis cultivarea cerealelor, a grâului de primăvară. Dovada? Întrebați pe localnici cât de numeroase sunt toponimele „La Arie“ (locul unde se treiera grâul). Chiar pe Podul Goșii, spre muntele Ivoiu, este o astfel de arie. De la înălțime, este vizibilă împărțirea acestui „pod“ în loturi orientate spre soare.

Regele Aiete impune lui Iason o nouă lucrare: în brazdă să semene dinți de balaur. Medeea, aprinsă de iubire pentru Iason, îi șoptește că din acei dinți vor răsări oameni uriași înarmați, care-l vor ataca, însă el să arunce pietre între acești uriași care se vor bate între ei. Atacându-i pe fiecare în parte, îi va ucide pe toți. Legenda argonautică îi numește pe acești uriași Terrigenae, adică „oameni născuți din pământ“, ceea ce justifică numele cetății ruinate de la gurile Siretului. Așadar, faimoasa capitală și reședință a lui Aiete se afla situată pe malul stâng al Siretului, fiind cheia unei mari mișcări comerciale pe Dunăre, având mai târziu dreptul de suveranitate asupra Pontului Euxin, fapt confirmat și de monumentele numismatice descrise de autor.

Comentariu: Să fie oare o pură coincidență faptul că în sudul satului Scăieni – vecin cu Muscelul, s-au descoperit schelete de oameni uriași? Un astfel de schelet se află expus la Muzeul de Antropologie din București. Are 2,50 m. Localnicii povestesc și azi legenda despre acei uriași – eu însumi am auzit una, copil fiind, de la mama – ba chiar că o livadă din jurul satului a fost plantată pe un cimitir al uriașilor.

Iason, tot cu ajutorul Medeei, învinge și balaurul teribil din pădurea consacrată zeului Marte și răpește lâna de aur. Oracolul mai prevestise că regele Aiete avea să-și piardă domnia când i se va fura lâna de aur. Iason o ia cu el și pe Medeea, fiica lui Aiete, apoi, întorcându-se cu tovarășii săi

pe corabia lor, Argos, pleacă spre Elada, navigând (nu spre Răsărit!) spre apus, pe apele lui Oceanos (Istru). Trec de cataracte fluviului (Porțile de Fier) ducând în spate corabia timp de 12 zile, apoi ajung în apele mării interioare (mediteraneae). Apollonius Rhodius și Valerius Flacus afirmă și ei că Argonauții se întorc în Elada tot pe apele Istrului în sus. Conform informațiilor lui Jordanes, Istrul, înainte de cataracte, se despărțea în două cursuri de apă: unul spre Pontus Euxinus, pe unde veniseră argonauții, altul se arunca spre Adrian (Adriatica), pe albia de azi a râului Sava, pe unde vor pleca.

Legenda se apropie de sfârșit. Mai spune că argonauții au fost urmăriți (fugăriți) de vechii locuitori din ținutul lui Aiete, de la Colchis, trimiși de rege. Acestora, fiindu-le teamă de mânia lui Aiete pentru că n-au reușit să-i prindă pe argonauți, nu s-au mai întors, ci s-au statornicit în peninsula Istria (să fie o pură întâmplare asemănarea cu toponimul Istrița?), după cum informează Isidor din Sevilla. Istria – Istrița se numesc așa după numele fluviului Istru.

Tot Apollonius Rhodius presupune că aceste evenimente s-au petrecut anterior războiului troian. Nu întâmplător celebrul oracol pelasg din Delphi ordonă aducerea lânii, fapt pentru care se alertează și-și unesc forțele toate grupurile pelasge de pe teritoriul Greciei.

Această lâna de aur a avut o importanță religioasă, economică și politică pentru triburile pelasge de pe teritoriul Greciei. Răpirea ei viza întoarcerea și legătura cu originile inițiale ale lor.

Expediția Argonauților în Colchis face parte din seria legendară de misiuni și acțiuni pentru luarea unor obiecte sacre de la triburile de la nordul Istrului (Dunării):

– Eurysteu îl însărcinează pe Hercule să aducă merele de aur de la Hyperboreii de lângă Atlas (să se păstreze acest fapt în basmele noastre populare precum **Prăslea cel voinic și merele de aur**, în sensul unei călătorii inițiatice ca acelea ale pelasgilor la origini?);

– Tot Hercule a trebuit să aducă din țara Histriană (Istrița) cerboaiica cu coarnele de aur pe care nimfa Taygeta i-o dedicase Diane;

– Tot Hercule a luat de la Hippolyta, regina Amazoanelor, brâul cel prețios din aur ce i-l dăruise zeul Marte, ca simbol al înțâietății.

Sunt tulburătoare, dar deloc de neglijat, toate aceste „informații“ pe care le scapă legendele până la noi, astfel că se poate ajunge, firesc, la concluzia despre un spațiu cultural comun al popoarelor dintre Marea Egee și Carpați – cu un numitor comun – misteriosul popor al pelasgilor, cu țara lor Aia, cu conducătorul lor Aiete, cu ținutul lor Colchis, care începe să-și dezvăluie misterele, trimițându-ne mesaje prin toponime...

3. Memoria – ca ieșire din deșertul timpului

Legenda tulburătoare a Argonauților în căutarea lânii de aur conținește. A trimis informații până la noi, prin istoricii antichității grecești și latine, pe care, sânguincios, cu pricepere, cu trudă, Nicolae Densușianu le-a tradus. El a făcut începutul. Nu se mai găsește oare, printre noi, în ziua de azi, vreun ins

care să continue această **Biblie** a neamului românesc? Să nu fim sceptici. Mulți dintre noi și dintre cei ce vor veni, vor descoperi „cioburi“, pe care vreun alt Densușianu le va aduna, le va lipi, așa cum procedează arheologul să refacă vasul din câteva fragmente.

Descopăr printre hârtiile mele o pagină din revista „Flacăra“ din data de 7 februarie 1980, în care ziaristul Nicolae Cristache ia un interviu domnului Vasile Rudan de la Casa Corpului Didactic a municipiului București. Acesta, în urma unei expediții efectuate în Munții Buzăului, afirmă că a donat Muzeului Militar Central o serie de documente care dovedesc că a descoperit, cu ajutorul unei metode fotocinematografice (informații de culoare existentă în vegetația solului) contururile unei așezări umane gigant – situate pe un platou imens, mărginit de munți și râpe adânci. Sub stratul arheologic corespunzător epocii pietrei cioplite a fost descoperit un număr mare de tuburi dintr-un material asemănător oxizilor metalici, dispus în sol sub formă de radiator. Zona este necatalogată și se numește Gateș – după indicii pare să fie Platoul Martirilor. Nu mi se pare deloc ciudat dacă se repetă, cu mici modificări, toponimele din zonă: Goșa – platou, Vârful Goșii, Vârful Hoților (Goților), Gateș – adică exact unde se află vestigiile rupestre din Munții Buzăului, cu incizii pe pereții lor, făcute într-un alfabet dintr-o limbă necunoscută.

În nr. 12 (1923) din 20 martie 1980, tot în „Flacăra“, am mai descoperit un interviu, de data aceasta al ziaristului N. Grigore Mărășanu, luat lui Florin Olteanu, pe atunci maior de artilerie la o unitate de vânători de munte, absolvent al Academiei Militare din București. Multe dintre opiniile domniei sale se referă la civilizația geto-dacilor, dar afirmă că, studiind hărți civile și militare foarte vechi care, traduse în românește, din diverse limbi, dau informații despre 300 de toponime (localități, munți, râuri). Eu m-am oprit asupra semnificației denumirii Caraiman, componentă a numelui satului Muscelul-Cărămănești, pe care-l traduce din turcă prin „cult“, „religie“, „magie“. Să fie oare întâmplător faptul că deasupra satului a mai rămas, în locul numit Prunii lui Cristian, de lângă Vârful Vătraului, urmele unei așezări de cult (schit)? O altă informație care vizează zona în discuție este aceea că Piatra Romei (azi i se spune Piatra Rotăriei) se află la 10 km est de localitatea Pătârlagele (adică, întâmplător?, chiar în sudul satului amintit mai sus), unde s-a descoperit un altar de sacrificiu: mai multe scări săpate în stâncă, ducând la o platformă unde se presupune că aveau loc sacrificii (iar în apropiere s-au găsit monede de aur). Tot aici se găsește informația că la numai 2 km, spre sud, se află vârful numit Cetățuie. Acest toponim este foarte des întâlnit în această zonă și nu întâmplător...

Toate observațiile mele nu sunt rodul unei imaginații înfierbântate, puse cu tot dinadinsul să inventeze, să fabuleze, să forțeze istoria. O abordare dintr-o perspectivă istorică, lingvistică și arheologică a zonei, făcută cu profesionalism (dar și cu mulți bani) ar scoate și mai mult faptele la lumină, scotocind, din învelișul strălucitor al legendelor, miezul adevărului. Istoricii trebuie să-și dea mâna cu arheologii, iar acestea cu lingviștii. Nu pot fi lăsați colțenii singuri, cu muzeul lor. Ei și-au făcut datoria. Trebuie „scotocit“ Dealul Martirilor, Podul Samarului, Vârful Ceciliei (prea pare a fi loc ideal pentru o cetate dacică sau romană), Vârful lui Băi (unde deja s-au găsit obiecte din neolitic). Mă întreb, între paranteze, desigur, ce-i cu olanul descoperit la baza Vârfului Goșii, în locul numit

Pe Baltă? Toponimele amintite de autorii antici, explicate de istoricul nostru și confirmate de mine (numai în zona pe care o cunosc, dar ea poate fi, cu siguranță, extinsă) pot deveni niște dovezi incontestabile.

Cine s-o facă? Desigur, buzoienii – cei de aici și cei răspândiți în alte părți, dar și cei ce vor veni. Este țara lor, Aia. Aiete este regele lor. Buxios este orașul lor, este râul lor. Iar Colchis – centrul legendelor regatului lor. Iar muzeul lor va deveni neîncăpător și strălucitor cu chihlimbarul lor cel cu 160 de nuanțe, asemenea palatului strălucitor din capitala regatului de acum mai bine de cinci mii de ani. Dacă nu buzoienii, cine s-o facă?

Populații care ne-au trimis din adâncurile istoriei cele două statuete, „Gânditorul“ și „Fecunditate“, de la Hamangia, cu certitudine că ne-au mai lăsat și alte mii de semne ale trecerii lor prin deșertul timpului.

Românii înșiși trebuie să se mobilizeze. Au dat o dovadă a solidarității lor spirituale, a patriotismului lor, punând pe picioare diverse fundații și asociații, unind forțe spirituale importante.

Încă o dată, dacă nu ei, cine s-o facă? Colchida este adevărul românilor și în special al buzoienilor, nu al altora. Realitatea începe să se contureze. Avem niște argumente fidele: textele antice, atâtea câte ne-au venit pe potecile abrupte ale istoriei, urmele arheologiei, memoria colectivă, adică numele acestor locuri. Cât de sceptici am fi, prea mari sunt coincidențele. În sprijinul acestei pledoarii, tot o legendă a lui Ulise, cel venit cu lason după Lâna de aur. Se spune că la întoarcerea spre Itaca, din războiul troian, în peregrinările lui pe mare, timp de zece ani, Ulise ajunge pe o insulă a lotofagilor, ai cărei locuitori se hrăneau cu floare de lotus, fapt ce ducea la pierderea memoriei, adică a identității. Nenorocirea era că marinarii săi au consumat-o și au început să-și piardă memoria, unul câte unul. Ulise poruncește ca cei care o gustaseră să fie duși pe corabie cu de-a sila, dar se aruncau în mare, înapoi după floare. Ca să-i smulgă, i-a legat cu funii groase de catargele vasului care i-a dus spre Itaca lor, unde le-a revenit memoria la loc, trezindu-se din uitare, ca dintr-o beție. În felul acesta, Ulise le-a lăsat cea mai de seamă avere, neuitarea. Uitarea este egală cu moartea. Nu moartea biologică, ci moartea spiritului. Memoria – ca povară colectivă, fidelă, a buzoienilor, care să-i ridice în fața lor și a lumii. Colchisul din Carpați – ar zice peste o mie de ani urmașii lor! Există o memorie a cărților pe care Nicolae Densușianu ne-a făcut-o cadou. Există o memorie a inimii, ca solidaritate a locuitorilor acestor meleaguri. Există și o memorie a locurilor, cea mai trainică.

Ce memorie au munții noștri! Cu așezările lor rupestre săpate de o parte și de alta a masivului Crucea Spătarului, pe versantul vestic aflându-se Fundul Peșterii, Peștera lui Dionisie, Peștera lui Iosif, Agaton, Agatonul Vechi, Fundătura; pe versantul estic, într-o poziție strategică, se află Ghereta și Bucătăria. Peste Dealul Martirilor se află Schitul săpat în piatră de la Aluniș, cu chiliile sale, grotlele de la Strâmba și de la Colții de Sus, care trebuie cercetate. În față, satele Scăieni, cu uriașii de sub livezile lui și Muscelul-Cărămănești, cu Goșa, cu Vârful Goșii, cu Piatra Rotăriei, cu Vârful Ceciliei, cu Vârful Vătraului, cu Vârful Boșoveiului, cu Vârful Ivoiuului, cu Podul Goșii...

Există o memorie a locurilor pe care trebuie s-o citim, s-o ascultăm și s-o cercetăm. Destinul nu numai că ne caută să ne vegheze, dar, în curând, își va descoperi, încetul cu încetul, fața ascunsă de vâl. Eu l-am ridicat atât cât am putut, cât m-am priceput, făcând doar începutul...